

Kocaeli Üniversitesi

Eğitim Dergisi

E-ISSN: 2636-8846

2021 | Cilt 4 | Sayı 2

Sayfa: 295-314

**Kocaeli University
Journal of Education**

E-ISSN: 2636-8846

2021 | Volume 4 | Issue 2

Page: 295-314

Son sınıf öğretmen adaylarının siber zorbalık farkındalık düzeylerinin incelenmesi: Buca Eğitim Fakültesi örneği

Examining the cyberbullying awareness levels of senior pre-service teachers: Example of Buca Faculty of Education

İnan Aydın, <https://orcid.org/0000-0002-1441-9158>

Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, inan.aydin45@gmail.com

Kürşat Arslan, <https://orcid.org/0000-0003-4680-9561>

Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, kursat.arslan@deu.edu.tr

Bu çalışma, "Üniversite öğrencilerinin siber zorbalıkla ilgili farkındalık düzeylerinin ve başa çıkma stratejilerinin incelenmesi: Buca Eğitim Fakültesi örneği" başlıklı tezin siber zorbalıkla ilgili farkındalık düzeyleri boyutunu ele alan bölümünden üretilmiştir.

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Gönderim Tarihi

11 Nisan 2021

Düzeltilme Tarihi

9 Ağustos 2021, 26 Eylül 2021

Kabul Tarihi

5 Ekim 2021

Önerilen Atıf

Recommended Citation

Aydın, İ., & Arslan, K. (2021). Son sınıf öğretmen adaylarının siber zorbalık farkındalık düzeylerinin incelenmesi: Buca Eğitim Fakültesi örneği. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(2), 295-314. <http://doi.org/10.33400/kuje.913253>

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, öğretmen adaylarının siber zorbalık farkındalık düzeylerini belirlemektir. Siber zorbalık farkındalık düzeyleri puan türü, bölüm, cinsiyet, siber zorbalığı duyma, siber zorbalıkla ilgili eğitim alma, günlük internet kullanımı ve anne-baba çalışma durumu açısından ele alınmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu; 2019-2020 eğitim öğretim yılında, İzmir ili Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi 4. sınıfta öğrenim gören 324'ü kadın, 147'si erkek olmak üzere 471 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Bu çalışma, öğretmen adaylarının siber zorbalık farkındalık düzeylerinin bağımsız değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla nedensel karşılaştırma modelinin kullanıldığı nicel bir çalışmadır. Öğretmen adaylarının siber zorbalık farkındalık düzeylerini tespit edebilmek için Ayas ve Horzum (2011) tarafından geliştirilen "Öğretmenler için Sanal Zorbalık Farkındalık Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçeğe ek olarak öğretmen adaylarının demografik bilgileri "Kişisel Bilgiler" formu ile toplanmıştır. Çalışma ile ilgili veriler, SPSS 25.0 programı ile analiz edilmiştir. Araştırmada, gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için iki gruplu bağımsız değişkenler, parametrik olmayan testlerden Mann-Whitney U testi ile üç ve daha fazla gruplu değişkenler ise One-Way ANOVA'nın parametrik olmayan karşılığı olan Kruskal-Wallis H testi ile analiz edilmiştir. Analizler sonucunda, bölüm değişkeni dışında bütün değişkenler açısından öğrencilerin siber zorbalık farkındalık düzeylerinin orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Bölüm değişkeninde ise siber zorbalık farkındalık düzeylerinin Biyoloji, Fizik, Kimya, Rehberlik ve Psikolojik Danışma ve Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerinde yüksek, diğer bölümlerde orta düzeyde olduğu görülmüştür. Betimsel sonuçların yanında yorumlayıcı analizler, öğretmen adaylarının siber zorbalık düzeylerinin yerleştirme puan durumu, cinsiyet ve duyma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaştığını ortaya koymuştur. Araştırmanın diğer bulguları, sonuç ve tartışma bölümünde ele alınıp yorumlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: siber zorbalık, öğretmen adayı, siber zorbalık farkındalığı

ABSTRACT

This study aims to determine the cyberbullying awareness levels of pre-service teachers and revealed the differences in terms of score type, department, gender, hearing about cyberbullying, receiving education about cyberbullying, daily internet use and working status of parents. The study group of the research consists of 471 pre-service teachers, 324 female and 147 male, studying in the 4th grade of Dokuz Eylül University Buca Education Faculty in the 2019-2020 academic year. This study is a quantitative study in which the causal comparative research design was used to determine whether the cyberbullying awareness levels of pre-service teachers differ according to independent variables. In order to determine the cyberbullying awareness levels of pre-service teachers, the "Cytal Bullying Awareness Scale for Teachers" developed by Ayas and Horzum (2011) was used. In addition to the scale, the demographic information of the pre-service teachers was collected with the "Personal Information" form. The data were analyzed with the SPSS 25.0 program. In order to determine whether the difference between the groups was statistically significant in the study, the independent variables with two groups were analyzed with the Mann-Whitney U test, which is the non-parametric equivalent of T-Test, and the variables with three or more groups were analyzed with the Kruskal-Wallis H test, which is the non-parametric equivalent of One-Way ANOVA. As a result of the analyzes, it was determined that the cyberbullying awareness levels of the students were moderate in terms of all variables except the department variable. In the department variable, it was seen that the cyberbullying awareness levels were high in Biology, Physics, Chemistry, Guidance and Psychological Counseling and Turkish Language and Literature departments, and moderate in other departments. In addition to descriptive results, interpretive analyzes revealed that pre-service teachers' cyberbullying levels differed statistically significantly according to students' major area, gender and hearing cyberbullying before. Other findings of the research are discussed and interpreted in the result and discussion sections.

Keywords: cyberbullying, pre-service teacher, cyberbullying awareness

GİRİŞ

Günlük yaşamda insanlar birbirleriyle sürekli etkileşim halindedir. Bu etkileşim sonucu oluşan iletişimde olumlu durumların dışında olumsuz durumlarla da karşılaşmak mümkündür. Bu olumsuz durumlardan biri de zorbalık davranışıdır. Zorbalık, sistematik olarak “başkasına kasıtlı olarak zarar verme, yaralama, rahatsızlık verme” olarak tanımlanmıştır (Olweus, 1997, s.497). Yapılan çalışmalarda zorbalık davranışlarının yapıma şekline göre fiziksel zorbalık (vurma vb.) ya da sözel zorbalık (lakap takma, hakaret etme vb.) (Kartal & Bilgin, 2007; Olweus, 1997), duygusal zorbalık (eşyalara zarar verme) ve cinsel zorbalık (cinsellikle ilgili sözler) şeklinde kategorilere ayrıldığı görülmektedir (Kepenekci & Çınkır, 2006).

Teknolojinin hızlı gelişmesi ve bilgi ve iletişim teknolojilerinin buna paralel olarak gelişmesiyle birlikte, siber zorbalığın okullarda daha çok görülen bir zorbalık çeşidi olduğu görülmektedir. Siber zorbalık alanında ilk çalışmaları yapan Bill Belsey (2020), kendisine ait olan billbelsey.com web adresinde siber zorbalık kavramını, “iletişim teknolojilerini kullanarak, kişi ya da grubun başkasına zarar vermek amacıyla kasıtlı olarak tekrar eden düşmanca davranışları” olarak tanımlamıştır. Diğer bir tanımda siber zorbalık, “web siteleri, anlık mesajlaşma, bloglar, sohbet odaları, cep telefonları, elektronik posta ve kişisel çevrim içi profiller aracılığıyla diğer bireylerin tehdit edilmesi, aşağılanması veya cinsel içerikli resimler ve mesajlar gönderilmesi” olarak tanımlanmıştır (Aktepe, 2013, s. 35).

Bu zorba davranışlar hemen her yaştan, her cinsiyetten ve her ortamdan kişileri etkilemektedir. Olumsuz benlik algıları, depresif ve kaygılı olma ve düşmanca tavırlar sergileme gibi psikolojik sorunlara neden olmaktadır (Özkal, 2011).

30 Eylül 2020 yılı itibari ile www.internetworldstats.com/stats.htm sitesindeki verilere göre 7.796.949.710 (yaklaşık 8 milyar) olan dünya nüfusunun 4.929.926.187’si (yaklaşık 5 milyar) internet erişimine sahiptir. Bu da yüzdelik olarak dünya nüfusunun %63.2’sine denk gelmektedir. Ülkemizde ise Türkiye İstatistik Kurumu 2020 verilerine göre, 16-79 yaş arasında internet kullanım oranı %79 olarak açıklanmıştır. Görüldüğü üzere internet çok yaygın olarak kullanılmaktadır. Günlük internet kullanım süresi ve yıllara göre internet kullanım süresi arttıkça interneti amacı dışında kullanma olarak tanımlanan problemler artmaktadır. Bu da siber zorbalık olaylarının artmasına neden olmaktadır (Türkoğlu, 2013; Ünver, 2016). İnternet bağımlılığının akıllı telefon kullanma süresini arttırdığı ve akıllı telefon bağımlılığına neden olduğu da görülmektedir (Karaca, 2017). Okul yöneticileri ile yapılan bir çalışmada, öğrencilerin en fazla siber zorbalığı akıllı telefon aracılığıyla yaptığı ve bu siber zorbalık sebebinin kontrolsüz internet kullanımından kaynaklandığı belirtilmiştir (Erden, 2015).

Bilgisayar ve internet kullanımının yaygınlaşması, akıllı telefon kullanımının artması ile birlikte interneti her an yanımızda taşıma imkânı doğmuştur. Teknolojinin yaygın olarak kullanılmasıyla beraber arkadaşlıklar da sanal ortamda kurulmaya başlamıştır (Yaman, Eroğlu & Peker, 2011). İnternetin bu kadar kolay ulaşılabilir, yaygın hale gelmesi ve sosyal medya araçlarının bununla beraber sık kullanılması siber zorbalık olaylarının artmasına neden olmuştur (Göldağ, 2017).

Farkındalık kavramı, TDK (2020)’ye göre “farkında olma durumu” olarak tanımlanmıştır. Kişinin farkındalığının olması için o konuda bilgi sahibi olması ve olayın farkında olması gerekmektedir (Altundağ, 2018, s. 59). Altundağ (2018)’a göre siber zorbalık farkındalığı, “sanal ortamda kişinin risk ve tehlikelere karşı bilgili ve uyanık olması” şeklinde tanımlanabilir. Siber zorbalık farkındalığıyla yakın anlamda kullanılan diğer kavram siber zorbalık duyarlılığıdır. Siber zorbalık duyarlılığı, sanal ortamlarda zorbalıkla karşılaşma risklerine karşı farkında olma, tedbir alma ve zorba hareketlerden uzak durma olarak tanımlanmıştır (Tanrıku, Kınay & Arıcak, 2013).

İnternet teknolojilerinin kullanımıyla birlikte, interneti amacı dışında kullanma olarak tanımlanan problemler artmaktadır. Alanyazında yer alan ilk çalışmalarda, ergenlerde problemler arttığı ve buna

bağlı siber zorbalık yapma durumlarının arttığı gözlenirken (Türkoğlu, 2013), bugün siber zorbalığın küçük yaşlara kadar indiği belirlenmiştir (Dilmaç & Aydoğan, 2010).

Ortaokul ve lise kademelerinde yapılan bazı çalışmalarda öğrencilerin, siber zorbalığın tehlike boyutuyla ilgili yeterli bilgiye sahip olmadıkları, eksik ya da yanlış bilgiye sahip oldukları görülmektedir. Bazı öğrencilerin siber zorbalığı şaka olarak algıladığı ve bu durumun vahim sonuçlara neden olacağı belirtilmektedir (İnselöz & Uçanok, 2013; Kavuk, 2016; Özmen, 2018). Bununla birlikte, ortaokul ve lise kademelerinde yapılan bazı çalışmalara göre öğrencilerin siber zorbalık farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu belirtilmektedir (Aydın, Horzum & Ayas, 2017; Bulut, 2018; Gelmez, 2020; Sarı & Seferoğlu, 2019).

Üniversite düzeyinde yürütülen çalışmalar incelendiğinde, Dikmen ve Çağlar (2017)'ın Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi (BÖTE) öğretmen adayları ile yaptığı çalışmada, BÖTE öğretmen adaylarının siber zorbalık duyarlılıklarının yüksek olduğu, siber zorbalık karşısında yeterli bilgiye sahip olduğu, kendilerini savunabildiği ve öğrencilerini bu duruma karşı uyarabilecek duyarlılığa sahip olduğu belirlenmiştir.

Çalışmanın diğer sonuçları şunlardır:

- Günlük internet kullanım süresi ile siber zorbalık farkındalık düzeyi arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir.
- Siber zorbalık farkındalık düzeyi, cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermiş, kadın öğretmen adaylarının erkek öğretmen adaylarına göre siber zorbalık farkındalık düzeyi daha yüksek bulunmuştur.
- Sosyal ağları kullanma sıklığı ile siber zorbalık farkındalık düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir.
- Kimliği gizleme ve gerçek kimliğinden farklı bir kimliğe bürünme ile siber zorbalık farkındalık puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

Gezgin ve Çuhadar (2012)'ın BÖTE öğretmen adayları ile yapmış olduğu çalışmaya göre, BÖTE öğretmen adaylarının siber zorbalık farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu nedenle BÖTE öğretmen adaylarının bu konuda bilgi sahibi olduğu, kendi güvenliklerini sağlayabileceği belirtilmiştir.

Çalışmanın diğer sonuçları şunlardır:

- Siber zorbalık farkındalık düzeyi ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Kadınların erkeklere göre siber zorbalık farkındalık düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.
- İnternet kullanım sıklığı ile siber zorbalık farkındalık düzeyi arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.

Sezer, Yılmaz ve Karaoğlu (2015) tarafından yürütülen çalışmaya göre, öğretmenlerin orta düzeyde siber zorbalık farkındalığına sahip olduğu belirlenmiştir. BÖTE ve Rehberlik ve Psikolojik Danışma öğretmenlerinin farkındalık düzeylerinin diğer branşlara göre daha yüksek düzeyde olduğu belirtilmiştir.

Çalışmanın diğer sonuçları şunlardır:

- Siber zorbalık farkındalık düzeyi, cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermiş, erkek öğretmenlerin kadın öğretmenlere göre siber zorbalık farkındalık düzeyi daha yüksek bulunmuştur.
- İnternet kullanım sıklığı ile siber zorbalık farkındalık düzeyi arasında anlamlı farklılık bulunmuş, interneti daha sık kullananların daha fazla farkındalığa sahip olduğu belirtilmiştir.

Yenilmez ve Seferoğlu (2013)'ün yürüttüğü çalışmada, öğretmenlerin internetteki tehlikelere karşı bilgi sahibi olduğu ve siber zorbalık farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu belirtilmiştir.

Çalışmanın diğer sonuçları şunlardır:

- Sosyoekonomik durumun siber zorbalık farkındalık düzeyi üzerinde etkisi olduğu belirlenmiştir. Yüksek sosyoekonomik durumda olanların farkındalık düzeyinin daha yüksek olduğu belirtilmiştir.
- İnternet kullanma süresinin siber zorbalık farkındalık düzeyi üzerinde doğrudan etkisinin olmadığı belirlenmiştir.
- Cinsiyet ve siber zorbalık farkındalık düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olsa da doğrudan bir etkinin olmadığı belirlenmiştir.

Toprak (2018)'in yapmış olduğu çalışmada, öğretmenlerin siber zorbalık farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca siber zorbalık farkındalık düzeyinin; branş, cinsiyet, kıdem, interneti kullanma sıklığı değişkenlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı belirlenmiştir.

Elmas (2016)'ın yapmış olduğu çalışmada, öğretmen adaylarının siber zorbalık yaptığı ve branşlar arasında anlamlı farklılıklar olduğu belirtilmiştir. Siber zorbalık davranışını teknolojiyle daha yoğun etkileşimde olduğu için BÖTE öğretmen adaylarının daha fazla yaptığı tespit edilmiştir.

Çalışmanın diğer sonuçları şunlardır:

- Erkek öğretmen adayları kadın öğretmen adaylarına göre daha fazla siber zorbalık davranışında bulunmaktadır.
- İnternette daha fazla zaman geçiren öğretmen adaylarının daha fazla siber zorbalık yaptığı belirlenmiştir.

Dikmen (2015)'in BÖTE öğretmen adayları ile yaptığı çalışmada, bu öğretmen adaylarının bilgisayar öz yeterliklerinin yüksek olması nedeniyle siber zorbalık farkındalıklarının da yüksek olduğu belirlenmiştir.

Çalışmanın diğer sonuçları şunlardır:

- Cinsiyet ve siber zorbalık farkındalık düzeyi arasında anlamlı farklılık tespit edilmiş olup erkek öğretmen adaylarının siber zorbalık farkındalık düzeyinin kadın öğretmen adaylarına göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.
- Sosyal ağ kullanım sıklığı ile bilgisayarı kullanma öz yeterliği arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.
- BÖTE öğretmen adaylarının siber zorbalık algıları yüksek olmasına rağmen bazı olayların siber zorbalık olup olmadığını anlamadıkları tespit edilmiştir.
- BÖTE öğretmen adaylarının sanal ortamda kimliğini saklamadığı belirlenmiştir. Bu durumun BÖTE adaylarının bilgisayar öz yeterliğinin yüksek olmasından kaynaklandığı belirtilmiştir.

İnam ve Öztürk (2018)'ün çeşitli branştan öğretmen adayları ile yaptığı çalışmada, siber zorbalık algıları ile bölümler arasında anlamlı farklılığın olduğu belirtilmiştir. Anlamlı farklılığın olduğu bölümler Müzik ve Türkçe Eğitimi'dir. BÖTE öğretmen adaylarının siber zorbalık algı puanlarının diğer bölümlere göre yüksek olmadığı belirlenmiştir. Çalışmanın diğer bulguları ise şunlardır:

- Öğretmen adaylarının siber zorbalık algı puanları ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır. Kadın öğretmen adaylarının siber zorbalık algı puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir.
- İnternet kullanım süresi ile siber zorbalık algı puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir.
- Kullanılan sosyal ağ sayısı ile siber zorbalık algı puanları arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.

Ayas ve Horzum (2011)'un farklı branşlardan öğretmenlerle yürüttüğü çalışmada, öğretmenlerin siber zorbalık farkındalık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Horzum ve Ayas (2013)'ün yürüttüğü çalışmada ise Rehberlik ve Psikolojik Danışma öğretmenlerinin farkındalık puanlarının diğer branşlardaki öğretmenlerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu durumun okullarda bu tarz problemler meydana geldiğinde Rehberlik ve Psikolojik Danışma öğretmenlerinin öğrencilerle diğer branş öğretmenlerinden daha fazla iletişimde bulunmasından kaynaklandığı söylenebilir.

BÖTE öğretmen ve öğretmen adaylarının teknoloji ile iç içe olması ve Rehberlik ve Psikolojik Danışma öğretmen ve öğretmen adaylarının öğrencilerle daha fazla zaman geçirmesinden kaynaklı farkındalıklarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Öğrencilerin siber zorbalık farkındalık durumlarının artırılmasında ve diğer öğretmenlere destek olmada bu iki branşın öneminin büyük olduğu görülmektedir. Siber zorbalık olaylarının teknolojik gelişmelerle birlikte artış göstermesi bu sorunun önemini artırmış, akademik çalışmaların sayısı da bununla birlikte artış göstermiştir. Diğer taraftan alanyazın çalışmaları incelendiğinde, yapılan araştırmaların büyük oranda ortaokul ve lise öğrencileriyle yürütüldüğü, üniversite düzeyinde öğrencilerin farkındalık düzeylerine ilişkin sınırlı sayıda çalışma yapıldığı belirlenmiştir. Üniversite öğrencilerinin siber zorbalık farkındalık düzeylerinin belirlenmesi, geleceğin öğretmenlerinin öğrencilerini yetiştirirken gerekli önlemleri almasına ve bu konuda yeterli bilinç düzeyine ulaşmasına yardımcı olacaktır. Ayrıca üniversite düzeyinde yürütülen çalışmalar, örneklem sayısı, çalışma yöntemi ve çalışma grubu bakımından sınırlıdır. Bu çalışmanın alanyazına, daha önce araştırılmamış farklı değişkenler üzerinden konuya bakma şansı sunduğundan katkı sağlayacağı ve daha önce yürütülen çalışmalarla ne şekilde örtüştüğü ya da farklılaştığını ortaya koyması bakımından da faydalı olacağı düşünülmektedir. Sonuç olarak, siber zorbalıkla ilgili gerekli çalışmaların sayısının artması ve özellikle üniversite kademesindeki eksiklerin belirlenerek önlemlerin alınması sağlıklı nesiller yetişmesi açısından faydalı olacaktır.

Bu çalışma, eğitim fakültesinin farklı bölümlerinde öğrenim gören öğretmen adaylarının siber zorbalık farkındalık düzeylerinin genel olarak ve çeşitli değişkenlere bağlı olarak belirlenmesini amaçlamaktadır. Belirtilen amaca bağlı olarak, aşağıda verilen problem cümlelerine ilişkin sonuçlar tartışılmıştır:

1. Öğretmen adaylarının siber zorbalık farkındalıkları ne düzeydedir?
2. Öğretmen adaylarının siber zorbalık farkındalık düzeyleri, puan türü (1), bölüm (2), cinsiyet (3), siber zorbalığı duyma (4), siber zorbalıkla ilgili eğitim alma (5), günlük internet kullanım süresi (6), sanal ortamda gerçek kimliği gizleme (7), anne-babanın çalışma durumu değişkenine göre anlamlı farklılık gösteriyor mu?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, öğretmen adaylarının siber zorbalık farkındalık durumlarının ve başa çıkma stratejilerinin belirlenmesi amacıyla yürütülen kestirimsel (yorumlayıcı - inferential) bir çalışmadır. Kestirimsel çalışma: "Örneklem verilerinden yola çıkarak örneğin çekildiği ana kütle hakkında tahminlerde bulunma, karşılaştırmalar yapma ve sonuçlara varma işlemlerine" denir (Gürsakar, 2012, s.20).

Araştırmada, siber zorbalık düzeylerinin bağımsız değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı test edilmektedir. Bu nedenle araştırmada gruplar arasındaki farklılıkları test etmeyi amaçlayan nedensel karşılaştırma araştırma modeli kullanılmıştır. Nedensel karşılaştırma modeli: "İnsan grupları arasındaki farklılıkların nedenlerini ve sonuçlarını koşullar ve katılımcılar üzerinde herhangi bir müdahale olmaksızın belirlemeyi amaçlayan araştırmalardır." (Büyüköztürk, Kılıç, Akgün, Karadeniz & Akgün, 2018, s.17).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu; 2019-2020 eğitim öğretim yılında, İzmir ili Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi 4. sınıfta öğrenim gören 324'ü kadın (%68.8), 147'si erkek (%31.2) olmak üzere 471 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Üniversite öğrencileri arasında 4. sınıfların seçilmesinin temel gerekçesi, üniversiteyi tamamlamak üzere olan öğretmen adaylarının farkındalık düzeylerinin özellikle belirlenmesidir. Ayrıca, sadece 4. Sınıf öğrencilerinin seçime dahil edilmesi ile aynı düzeyde daha fazla gruba ve daha fazla sayıda öğrenciye ulaşılabilmektedir. Katılımcılara ait demografik bilgiler Tablo 1'de sunulmuştur.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veriler ölçek yardımıyla toplanmıştır. Ölçek geliştiriciden ölçeğin gerekli kullanım izni alınmıştır. Çalışma, Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesinde öğrenim gören 4.sınıf öğretmen adayları ile yürütülmüştür. Çalışmada verilerin toplanması için Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü tarafından gerekli izinler sağlanmıştır. Öğretmen adaylarının siber zorbalık farkındalık durumunu tespit edebilmek için Ayas ve Horzum (2011) tarafından geliştirilen "Öğretmenler için Sanal Zorbalık Farkındalık Ölçeği" ve ölçeğe ek olarak öğretmen adaylarının aşağıdaki demografik bilgileri "Kişisel Bilgiler" formu ile toplanmıştır. Kişisel bilgiler bölümüne ve öğretmenler için sanal zorbalık farkındalık ölçeğine ait bilgilere aşağıda yer verilmiştir.

Kişisel Bilgiler

Çalışmanın bağımsız değişkenlerinin bulunduğu bu bölümde aşağıdaki bilgiler toplanmıştır.

- Öğretmenlik branşı
- Cinsiyet
- Siber zorbalığı duyma/duymama durumu
- Siber zorbalıkla ilgili eğitim alma/almama durumu
- Günlük internet kullanım süresi
- Sanal ortamda gerçek kimliği gizleme/gizlememe durumu
- Anne ve baba çalışma durumu

Öğretmenlik branşı, öğretmen adaylarının eğitim gördükleri bölümün puan türüne göre sınıflandırılmıştır. Bölümler puan türüne göre kategorize edilirken ÖSYM'nin bölüme öğrenci yerleştirirken kullanmış olduğu puan türü kullanılmıştır.

BÖTE, Biyoloji, Fen Bilgisi, Fizik, İlköğretim Matematik, Kimya, Matematik öğretmenlikleri sayısal puan türü; Coğrafya, Okul Öncesi, Özel Eğitim, Sosyal Bilgiler, Tarih, Türk Dili ve Edebiyatı, Türkçe öğretmenlikleri sözel puan türü; Rehberlik ve Psikolojik Danışma ve Sınıf öğretmenlikleri eşit ağırlık puan türü; Almanca, Fransızca ve İngilizce öğretmenlikleri yabancı dil puan türü; Resim ve Müzik öğretmenlikleri özel yetenek puan türü olarak kategorize edilmiştir.

Öğretmenler İçin Sanal Zorbalık Farkındalık Ölçeği

Ayas ve Horzum (2011) tarafından geliştirilen "Öğretmenler için Sanal Zorbalık Farkındalık Ölçeği" 14 maddeden oluşmaktadır. 14 maddenin 11'i düz, 3'ü ters maddedir. Ölçek tek faktörlü yapıya sahiptir. Ölçek, "Kesinlikle katılmıyorum", "katılmıyorum", "kararsızım", "katılıyorum" ve "kesinlikle katılıyorum" şeklinde düzenlenmiş likert tipi ölçektir. 1 ile 5 puan arasında puanlanabilen ölçekte "kesinlikle katılmıyorum" 1 puana, "kesinlikle katılıyorum" 5 puana denk gelmektedir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı 0.82 olarak hesaplanmıştır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 14 en yüksek puan ise 70'tir. 14-48 arası puan alanların düşük, 49-59 arası puan alanların orta, 60-70 arası puan alanların yüksek farkındalığa sahip olduğu belirlenmiştir. "Sanal zorbalıktan endişelenirim" ve "medya aracılığı ile sanal zorbalıkla ilgili bilgilendirme çalışmaları yapılmalıdır" ölçeğe ait örnek maddelerdir. "Öğretmen Adaylarının Siber Zorbalık Farkındalık Düzeylerinin İncelenmesi: Buca Eğitim Fakültesi Örneği" çalışmasında yapılan Cronbach's Alpha

iç tutarlılık katsayısı 0.76 bulunmuştur. Cronbach's Alpha katsayısının 0.7'nin üzerinde olması ölçeğin, yeterli iç tutarlılığa sahip olduğunu göstermektedir (Özdamar, 2004).

Tablo 1*Öğretmen Adaylarına Ait Demografik Bilgiler*

Değişken		N(Toplam)	%	
Puan Durumu ve Bölümü	n			
Sayısal Puan	BÖ	21	28.5	
	Biyoloji	14		
	Fen Bilgisi	30		
	Fizik	5		
	İlköğretim Matematik	38		
	Kimya	11		
	Matematik	15		
	Sözel Puan	Coğrafya	7	36.7
		Okul Öncesi	48	
		Özel Eğitim	18	
Sosyal		46		
Tarih		10		
Eşit Ağırlık Puanı	Türk Dili ve Edebiyatı	14		
	Türkçe	30		
	Rehberlik	31	76	
Dil Puanı	Sınıf	45		
	Almanca	18	61	
Özel Yetenek Puanı	Fransızca	9	13.0	
	İngilizce	34		
	Resim	18	27	
Duyuma Durumu	Müzik	9	5.7	
	Evet	400	84.9	
Eğitim Alma Durumu	Hayır	71	15.1	
	Evet	21	4.5	
İnternet Kullanım Saati	Hayır	450	95.5	
	0-2 saat	84	17.8	
	3-4 saat	172	36.5	
	5-6 saat	130	27.6	
	7-8 saat	42	8.9	
Sanal Ortamda Gerçek Kimliği Gizleme Durumu	8 saatten fazla	43	9.1	
	Evet	140	29.7	
Anne-Baba çalışma durumu	Hayır	331	70.3	
	Sadece anne	24	5.1	
	Sadece baba	243	51.6	
	İkisi de	130	27.6	
	Hiçbiri	74	15.7	

Veri Toplama Süreci

Çalışmanın verileri, 2019-2020 eğitim öğretim yılında toplanmıştır. Veriler, Dokuz Eylül Üniversitesi Buca eğitim fakültesi altında yer alan bütün anabilim dallarından ve çalışmaya gönüllü olarak katılan 4. Sınıf öğretmen adaylarından toplanmıştır. Veri toplama sürecinde, özellikle katılımı artırmak için formlar, vize sınavı sonrasında ilgili öğretim üyesinden izin alınarak dağıtılmış ve katılımcılara, kimliklerini belli edecek bir bilgi istenmediği, bilgilerin sadece bilimsel amaçlarla kullanılacağı ve gönüllü katılımın beklendiği sözlü ve yazılı olarak belirtilmiştir. Veri toplama sürecinin tamamı araştırmacılar tarafından yürütülmüş ve veri basılı bir form aracılığıyla toplanmıştır. Katılımcılara ayrıca, bir sebep göstermeksizin çalışmaya katılmaktan vazgeçebilecekleri, çalışmanın sonuçlarını isteyebilecekleri ve veri toplama zamanından iki ay sonrasına kadar bu talepleri iletebilecekleri belirtilmiştir.

Verilerin Analizi

Çalışma ile ilgili veriler SPSS 25.0 (Statistical Pack age for the Social Sciences) programı ile analiz edilmiştir. Çalışmanın sonuçları yorumlanırken tanımlayıcı istatistiklerden aritmetik ortalama ve standart sapma değerlerinden yararlanılmıştır. Araştırmanın bağımsız değişkenlerinden iki gruplu değişkenleri (cinsiyet, siber zorbalığı duyma/duymama, siber zorbalıkla ilgili eğitim alma/almama, sanal ortamda gerçek kimliği gizleme/gizlememe) normallik testi sonucunda normal dağılım göstermediğinden non-parametrik testlerden Mann-Whitney U testi ile analiz edilmiştir. Öğretmenlik branşı, günlük internet kullanım süresi gibi en az üç gruplu değişkenler de normal dağılım göstermediğinden veriler non-parametrik testlerden Kruskal-Wallis H testi ile analiz edilmiştir.

Araştırma Etiği

Bu araştırmanın planlanmasından, uygulanmasına, verilerin toplanmasından verilerin analizine kadar olan tüm süreçte “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Bu çalışmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.

Etik kurul izin bilgileri

Etik değerlendirmeyi yapan kurul adı: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Etik Kurulu

Etik değerlendirme kararının tarihi: 05.11.2019

Etik değerlendirme belgesi sayı numarası: 85316909-399.99-E.96120

BULGULAR

Öğretmen adaylarıyla yürütülen bu çalışmada siber zorbalık farkındalık düzeyleri bağımsız değişkenler açısından ele alınmış, elde edilen bulgular Tablo 2’de sunulmuş ve aşağıda detaylarıyla açıklanmıştır.

Tablo 2’den elde edilen verilere göre çalışmaya katılan tüm öğretmen adaylarının orta düzeyde siber zorbalık farkındalığına sahip olduğu görülmüştür ($\bar{X}=58.43$, $SS=5.92$).

Tablo 2’nin puan türü değişkenine ait sayısal veriler incelendiğinde, öğretmen adaylarının eğitim gördükleri bölümün puan türü değişkenine göre siber zorbalık farkındalık düzeylerinin sırasıyla sayısal ($\bar{X}=58.46$, $SS=5.31$), sözel ($\bar{X}=58.86$, $SS=5.62$), eşit ağırlık ($\bar{X}=59.10$, $SS=6.54$), yabancı dil ($\bar{X}=57.19$, $SS=6.96$) ve özel yetenek ($\bar{X}=56.44$, $SS=5.79$), için orta düzeyde olduğu, puan türüne göre en yüksek farkındalık düzeyine eşit ağırlık öğrencilerinin sahip olduğu belirlenmiştir. Analizler sonucunda, Kruskal-Wallis H testi verilerine göre öğretmen adaylarının siber zorbalık farkındalık düzeylerinin eğitim gördükleri bölümün puan türü değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür ($p=0.09$).

Tablo 2*Siber Zorbalık Farkındalık Durumlarına İlişkin Bulgular*

Değişkenler		f	(\bar{X})	SS	p
Farkındalık Durumu	Genel Farkındalık Durumu	471	58.43	5.92	
Puan Türü ^b	Sayısal	134	58.46	5.31	0.09
	Sözel	173	58.86	5.62	
	Eşit Ağırlık	76	59.10	6.54	
	Yabancı Dil	61	57.19	6.96	
	Özel Yetenek	27	56.44	5.79	
	Sayısal ^b	21	56.71	6.21	0.10
	Biyoloji	14	61.71	4.96	
	Fen Bilgisi	30	57.76	5.95	
	Fizik	5	60.60	4.33	
	İlköğretim Matematik	38	57.97	4.44	
	Kimya	11	61.09	5.26	
	Eşit Ağırlık ^a	31	60.03	6.98	0.15
	Sınıf	45	58.46	6.22	
	Yabancı Dil ^b	18	58.55	5.71	0.52
	Almanca	9	54.66	9.27	
	Fransızca	9	54.66	9.27	
	İngilizce	34	57.14	6.92	
Yerleştirme Puan Türü	Özel Yetenek ^a	18	57.94	6.01	0.05
	Resim	9	53.44	4.12	
	Müzik	9	53.44	4.12	
	Sözel ^b	7	59.00	4.79	0.03*
	1. Coğrafya	48	59.83	5.36	
	2. Okul Öncesi	18	55.83	4.86	6>2*,
	3. Özel Eğitim	46	57.84	5.69	6>4*,
	4. Sosyal	10	58.80	6.16	7>3*,
	5. Tarih	14	61.92	4.69	2>3*
	6. Türk Dili ve Edebiyatı	30	59.26	6.06	
	7. Türkçe	30	59.26	6.06	
Cinsiyet ^a	Kadın	324	59.49	5.19	0.00*
	Erkek	147	56.09	6.71	
Duyuma Durumu ^a	Evet	400	58.95	5.75	0.00*
	Hayır	71	55.49	6.04	
Eğitim Alma Durumu ^a	Evet	21	58.71	6.74	0.50
	Hayır	450	58.42	5.88	
Günlük İnternet Kullanım Süresi ^b	0-2 saat	84	58.44	5.83	0.31
	3-4 saat	172	59.23	5.07	
	5-6 saat	130	58.09	6.09	
	7-8 saat	42	57.66	6.62	
	8(+)	43	57.02	7.57	
Sanal Ortamda Gerçek Kimliği Gizleme Durumu ^a	Evet	140	58.30	6.51	0.83
	Hayır	331	58.48	5.66	
Anne-Baba Çalışma Durumu ^b	Sadece annem çalışıyor	24	58.79	7.02	0.85
	Sadece babam çalışıyor	243	58.51	5.69	
	İkisi de çalışıyor	130	58.50	6.04	
	İkisi de çalışmıyor	74	57.91	6.15	

^a Mann-Whitney U Testi, ^b Kruskal-Wallis H Testi, * $p < 0.05$

Bölümlerin puan türüne göre bulguları yukarıda verilmiştir. Ayrıca her bir puan türünün içinde yer alan bölümlere ilişkin verilere de bakılmış ve sonuçlar Tablo2'de ilgili kısımda sunulmuştur. İkili gruplarda Mann-Whitney U testi, ikiden fazla olan gruplarda Kruskal-Wallis testi uygulanmıştır. Siber zorbalık farkındalık durumlarına ilişkin bulgular aşağıda sırasıyla sunulmuştur.

Sayısal puan türünde bölüm bazında en yüksek siber zorbalık farkındalık düzeyine Biyoloji ($\bar{X}=61.71$, $SS=4.96$) bölümü öğrencilerinin sahip olduğu, Fizik ($\bar{X}=60.60$, $SS=4.33$) ve Kimya ($\bar{X}=61.09$, $SS=5.26$) öğretmenliği bölümlerinin ise yüksek düzey farkındalığa sahip oldukları belirlenmiştir. En düşük farkındalık düzeyinin ise BÖTE ($\bar{X}=56.71$, $SS=6.21$) bölümü öğrencilerinin olduğu, Fen Bilgisi ($\bar{X}=57.76$, $SS=5.95$) ve İlköğretim Matematik Öğretmenliği ($\bar{X}=57.97$, $SS=4.44$) bölümlerinin ise orta düzey siber zorbalık farkındalığına sahip olduğu görülmektedir.

Sözel puan türünde Türk Dili ve Edebiyatı bölümünün ($\bar{X}=61.92$, $SS=4.69$), Okul öncesi ($\bar{X}=59.83$, $SS=5.36$) ve Türkçe ($\bar{X}=59.26$, $SS=6.06$) bölümü ile birlikte yüksek düzey siber zorbalık farkındalığına sahip olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte sözel bölümde siber zorbalık puanları bakımından orta düzey farkındalığa sahip bölümler sırasıyla Özel Eğitim ($\bar{X}=55.83$, $SS=4.86$), Tarih ($\bar{X}=58.80$, $SS=6.16$), Sosyal ($\bar{X}=57.84$, $SS=5.69$) ve Coğrafya ($\bar{X}=59.00$, $SS=4.79$) olduğu görülmektedir.

Eşit ağırlık puan türünde Rehberlik ve Psikolojik Danışma bölümünün yüksek düzey ($\bar{X}=60.03$, 6.98) siber zorbalık farkındalığına, Sınıf Öğretmenliğinin orta düzey ($\bar{X}=58.46$, $SS=6.22$) siber zorbalık farkındalığına sahip olduğu görülmektedir.

Yabancı dil ve özel yetenek puan türlerinde yer alan bölümler incelendiğinde, Almanca ($\bar{X}=58.55$, $SS=5.71$), Fransızca ($\bar{X}=54.66$, $SS=9.27$) ve İngilizcenin ($\bar{X}=57.14$, $SS=6.92$) orta düzey siber zorbalık farkındalığına sahip olduğu görülmektedir.

Sayısal, sözel, eşit ağırlık, yabancı dil ve özel yetenek puan türlerinde yer alan bölümlerin siber zorbalık farkındalık düzeylerinin grup içinde anlamlı şekilde farklılık gösterip göstermediğine ilişkin veriler incelendiğinde, bölümlerin sayısal ($p=0.10$), eşit ağırlık ($p=0.15$) ve yabancı dil ($p=0.52$) ve özel yetenek ($p=0.50$) puan türlerinde grup içinde anlamlı şekilde farklılaşmadığı görülürken sözel ($p<0.05$) puan türünde ortaya çıkan farkın anlamlı olduğu görülmektedir. Sözel bölüm için hangi branşlar arasında, hangi düzeyde anlamlılık olduğunu tespit edebilmek için Mann-Whitney U testi ile ikili karşılaştırmalar yapılmıştır. Karşılaştırmalar sonucunda istatistiksel olarak anlamlı farklılığın Özel Eğitim Öğretmenliği ile Okul Öncesi Öğretmenliği ($p<0.05$) arasında Okul Öncesi Öğretmenliği lehine, Özel Eğitim Öğretmenliği ile Türkçe Öğretmenliği ($p<0.05$) arasında Türkçe Öğretmenliği lehine, Türk Dili ve Edebiyatı ve Okul Öncesi ($p<0.05$) arasında Türk Dili ve Edebiyatı lehine ve son olarak Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ile Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği ($p<0.05$) arasında Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliği lehine olduğu belirlenmiştir.

Tablo 2'nin cinsiyet değişkenine ait sayısal veriler incelendiğinde, öğretmen adaylarının cinsiyet değişkenine göre siber zorbalık farkındalık düzeylerinin hem erkek ($\bar{X}=56.09$, $SS=5.19$) hem kadınlar için orta düzey olduğu belirlenmiştir. Ayrıca yapılan Mann-Whitney U testi verilerine göre öğretmen adaylarının siber zorbalık farkındalık düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuş olup, kadın katılımcıların erkek katılımcılardan daha yüksek farkındalığa sahip olduğu görülmüştür ($p<0.05$).

Tablo 2'nin siber zorbalığı duyma/duymama değişkenine ait sayısal veriler incelendiğinde, öğretmen adaylarının siber zorbalığı duyma ($\bar{X}=58.95$, $SS=5.75$) / duymama ($\bar{X}=55.49$, $SS=6.04$) değişkenine göre siber zorbalık farkındalık düzeylerinin orta düzey olduğu belirlenmiştir. Ayrıca yapılan Mann-Whitney U testi verilerine göre öğretmen adaylarının siber zorbalık farkındalık düzeylerinin siber zorbalığı duyma/duymama değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuş olup, evet cevabını veren katılımcıların hayır cevabını veren katılımcılardan daha yüksek farkındalığa sahip olduğu görülmüştür ($p<0.05$).

Tablo 2'nin siber zorbalıkla ilgili eğitim alma/almama değişkenine ait sayısal veriler incelendiğinde, öğretmen adaylarının siber zorbalıkla ilgili eğitim alma/almama değişkenine göre siber zorbalık farkındalık düzeylerinin orta düzey olduğu belirlenmiştir. Eğitim alanların ($\bar{X}=58.71$, $SS=6.74$) almayanlara ($\bar{X}=58.42$; $SS=5.88$) göre az da olsa daha yüksek puana sahip

olduğu ancak yapılan Mann-Whitney U testi verilerine göre aralarında anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür ($p=0.50$).

Tablo 2'nin günlük internet kullanım süresi değişkenine ait sayısal veriler incelendiğinde, öğretmen adaylarının günlük internet kullanım süresi değişkenine göre siber zorbalık farkındalık düzeylerinin orta düzey olduğu, 3-4 saat internet kullanan öğretmen adaylarının en yüksek (\bar{X} 59.23, $SS=5.07$), 8 saat ve üzeri kullanan öğretmen adaylarının en düşük (\bar{X} 57.02, $SS=7.57$) farkındalık puanı elde ettikleri görülmüştür. Uygulanan Kruskal-Wallis H testi verilerine göre öğretmen adaylarının siber zorbalık farkındalık düzeylerinin günlük internet kullanım süresi değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür ($p=0.31$).

Tablo 2'nin sanal ortamda gerçek kimliği gizleme değişkenine ait sayısal veriler incelendiğinde, öğretmen adaylarının sanal ortamda gerçek kimliği gizleme (\bar{X} 58.30, $SS=6.51$)/gizlememe (\bar{X} 58.48, $SS=5.66$) değişkenine göre siber zorbalık farkındalık düzeylerinin orta düzey olduğu belirlenmiştir. Ayrıca yapılan Mann-Whitney U testi verilerine göre öğretmen adaylarının siber zorbalık farkındalık düzeylerinin sanal ortamda gerçek kimliği gizleme/gizlememe değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür ($p=0.83$).

Tablo 2'nin anne ve baba çalışma durumu değişkenine ait sayısal veriler incelendiğinde, öğretmen adaylarının anne ve baba çalışma durumu değişkenine göre bütün gruplarda siber zorbalık farkındalık düzeylerinin orta düzey olduğu belirlenmiştir. Ayrıca yapılan Kruskal-Wallis H testi verilerine göre öğretmen adaylarının siber zorbalık farkındalık düzeylerinin anne ve baba çalışma durumu değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür ($p=0.85$).

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu çalışmada öğretmen adaylarının siber zorbalık farkındalık düzeyleri çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir. Yürütülen bu çalışmada öğretmen adaylarının siber zorbalıkla ilgili farkındalık düzeylerinin orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. İncelenen literatür ışığında öğretmen ve öğretmen adaylarının siber zorbalık farkındalık düzeylerinin yüksek (Dikmen, 2015; Dikmen & Çağlar, 2017; Gezgin & Çuhadar, 2012; Odacı & Çelik, 2018; Toprak, 2018) ve orta düzeyde (Sezer, Yılmaz & Karaoğlan, 2015) olduğu görülmektedir. Sezer, Yılmaz ve Karaoğlan (2015)'in çalışmasının bu çalışmayla paralellik gösterdiği görülmektedir.

Öğretmen adaylarının siber zorbalıkla ilgili farkındalık düzeylerinin eğitim gördükleri bölümün puan türü değişkenine göre orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Puan türleri içerisinde sayısal puan türünde Biyoloji, Fizik ve Kimya öğretmenliği bölümlerinin; sözel puan türünde Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliği bölümünün; eşit ağırlık puan türünde Rehberlik ve Psikolojik Danışma bölümünün siber zorbalık farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu, diğer bölümlerin siber zorbalık farkındalık düzeylerinin orta düzey olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca öğretmen adaylarının siber zorbalık farkındalık düzeylerinin eğitim gördükleri bölümün puan türü değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür. Sayısal, sözel, eşit ağırlık, yabancı dil ve özel yetenek puan türlerinde yer alan bölümlerin siber zorbalık farkındalık düzeylerinin grup içinde anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ilişkin verilere göre sadece sözel bölümdeki öğretmenlik bölümleri arasında anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Literatür incelendiğinde Dikmen (2015), Dikmen ve Çağlar (2017) ve Gezgin ve Çuhadar (2012)'in BÖTE öğretmen adayları ile yaptığı çalışmalarda, BÖTE öğretmen adaylarının siber zorbalık farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür. Sezer, Yılmaz ve Karaoğlan (2015) tarafından yürütülen çalışmada BÖTE ve Rehberlik ve Psikolojik Danışma öğretmenlerinin siber zorbalık farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu görülmektedir. Horzum ve Ayas (2013)'ün yürüttüğü çalışmada ise Rehberlik ve Psikolojik Danışma öğretmenlerinin farkındalık puanlarının diğer branşlardaki öğretmenlerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca yürütülen diğer çalışmalarda da öğretmen ve öğretmen adaylarının siber zorbalık farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu görülmektedir (Toprak 2018; Yenilmez & Seferoğlu 2013). Horzum ve Ayas (2013) ve Sezer, Yılmaz ve Karaoğlan (2015)'in çalışmalarında Rehberlik ve Psikolojik Danışma öğretmenlerinin siber zorbalık farkındalık düzeylerinin yüksek düzeyde olduğu, İnan

ve Öztürk (2018)'ün çalışmasında BÖTE öğretmen adaylarının diğer bölümlere göre yüksek siber zorbalık farkındalığına sahip olmadığı belirtilmiştir. Belirtilen çalışmalar incelendiğinde, özellikle PDR bölümü için elde edilen bulgular, bu çalışma ile paralellik gösterdiği söylenebilir. Diğer taraftan, Fransızca ve Müzik öğretmenliğinden sonra orta grupta en düşük farkındalık düzeyine BÖTE bölümü öğrencilerinin sahip olduğu ve bu bulgunun alanyazın ile örtüşmediği ortaya çıkmıştır. Çalışmada, BÖTE bölümü öğrencilerinin aldıkları eğitim sonucunda siber zorbalık farkındalık düzeylerinin daha yüksek olması beklenirken, bu sonucun elde edilememesinin nedeni olarak öğrencilerin kendilerine fazla güvenmesi olduğu düşünülmektedir. Çalışmalarda siber zorbalık farkındalık düzeyleri arasında anlamlı farklılığın olup olmadığına bakıldığında ise anlamlı farklılığın olmadığı görülmektedir (Ayas & Horzum, 2011; Toprak, 2018). Bu çalışma ve literatür ışığında değerlendirildiğinde çalışmaların genellikle belli bölümlerde yapıldığı ve bu nedenle bölümler arası karşılaştırmaların yapılmasına imkan veren çalışma sayısının kısıtlı olduğu görülmektedir. Çalışmalar genellikle BÖTE ve Rehberlik ve Psikolojik Danışma bölümleri etrafında yürütülmektedir. Bunun nedeninin BÖTE öğretmen ve öğretmen adaylarının teknoloji ile iç içe olması ve Rehberlik ve Psikolojik Danışma öğretmenlerinin öğrencilerle daha fazla zaman geçirmesinden kaynaklı olduğu düşünülebilir.

Öğretmen adaylarının cinsiyete göre siber zorbalıkla ilgili farkındalık düzeylerinin orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca öğretmen adaylarının siber zorbalık farkındalık düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuş olup, kadın katılımcıların erkek katılımcılardan daha yüksek farkındalık düzeyine sahip olduğu görülmüştür. Cinsiyete göre siber zorbalık farkındalık düzeylerine bakıldığında Dikmen ve Çağlar (2017), Elmas (2016), Gezgin ve Çuhadar (2012), İnam ve Öztürk (2018), Odacı ve Çelik (2018) ve Yalçın (2019)'ın çalışmaları bu çalışmanın sonuçları ile paralellik göstermektedir. Bunun yanında bu çalışmadan elde edilen bulgunun aksine erkeklerin daha yüksek siber zorbalık farkındalık düzeyine sahip olduğu çalışmalar (Dikmen, 2015; Sezer, Yılmaz & Karaoğlan, 2015) ve siber zorbalık farkındalık düzeyinin cinsiyet açısından farklılık göstermediği çalışmalar da bulunmaktadır (Toprak, 2018; Yenilmez & Seferoğlu, 2013). Literatür incelendiğinde siber zorbalık ile ilgili maruz kalma ve mağdur olma durumları incelendiğinde siber zorbalığa maruz kalan tarafın daha çok kadınlar olduğu siber zorba davranışta bulunun tarafın ise daha çok erkekler olduğu belirtilmiştir (Alyakut, 2017; Bayram & Saylı, 2013; Dilmaç, 2009; Kowalski & Limber, 2007; Temel, 2015). Bu bulguların aksine erkeklerin daha fazla siber zorbalık yapıp yine erkeklerin daha fazla siber zorbalığa maruz kaldığı çalışmalar da mevcuttur (Arıcak, 2009; Ayas & Horzum, 2011; Dilmaç, 2009; Serin, 2012). Kadın katılımcıların erkek katılımcılardan daha yüksek farkındalık düzeyine sahip olmasının nedeni, kadınların empati kurma becerilerinin daha yüksek olmasıyla ilişkilendirilmiştir (Sarı & Seferoğlu, 2019).

Öğretmen adaylarının siber zorbalığı daha önce duyma/duymama durumuna göre siber zorbalık farkındalık düzeylerinin orta düzeyde olduğu görülmüştür. Ayrıca siber zorbalık farkındalık düzeylerinin siber zorbalığı duyma/duymama durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuş olup, evet cevabını veren katılımcıların hayır cevabını veren katılımcılardan daha yüksek farkındalık düzeyine sahip olduğu tespit edilmiştir. Mutlu (2017)'nin sınıf öğretmeni adayları ile yürüttüğü çalışmaya göre katılımcıların %54'ünün siber zorbalığı daha önce duyduğu, %27.5'nin kısmen duyduğu ve siber zorbalık yapma oranının çok düşük, maruz kalma oranının yüksek olduğu belirtilmiştir. Yapılan diğer bir çalışmada katılımcıların siber zorbalığı duyduğu fakat içeriği ile ilgili bilgi sahibi olmadığı belirtilmiştir (Akyüz, 2019). Bu çalışmalar ışığında değerlendirildiğinde katılımcıların siber zorbalık farkındalık düzeylerinin iyi düzeyde olmadığı söylenebilir. Katılımcıların siber zorbalık yapmama konusunda siber zorbalık farkındalığına sahip oldukları görülürken siber zorbalığa maruz kalma noktasında mağdur oldukları görülmektedir.

Öğretmen adaylarının siber zorbalıkla ilgili daha önce bir eğitim alma/almama değişkenine göre siber zorbalık farkındalık düzeylerinin orta düzeyde olduğu görülmüştür. Ayrıca öğretmen adaylarının siber zorbalıkla ilgili daha önce bir eğitim alma/almama değişkenine göre siber zorbalık farkındalık düzeyleri açısından anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Eğitim

aldım diyen katılımcıların sayısı 21 iken eğitim almadım diyen katılımcıların sayısı 450'dir. Eğitim alanların farkındalık düzeylerinin daha yüksek düzeyde olması ve anlamlı bir farklılık oluşturması beklenirken anlamlı farklılık oluşmamasının nedeni eğitimden kastın ne olduğunun anlaşılmanmış olması olabilir, bu nedenle bu konuda nitel veriye ihtiyaç duyulduğu söylenebilir. Yürütülen çalışmalarda siber zorbalığa maruz kalma ve mağdur olma durumları incelendiğinde öğrencilerin yarısına yakınının siber zorbalığın tehlikeli olup olmadığı konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığı, eksik ya da yanlış bilgiye sahip olduğu ortaya konulmuştur (Kavuk, 2016; Özmen, 2018). Ayrıca yapılan bazı çalışmalarda öğrencilerin siber zorbalığı şaka ve eğlence olarak gördükleri ve bu durumun vahim sonuçlara neden olduğu belirtilmektedir (İnselöz & Uçanok, 2013; Özmen, 2018). Bu nedenle siber zorbalık farkındalığının oluşabilmesi için bu konuda eğitim verilmesinin büyük önem arz ettiği görülmektedir.

Öğretmen adaylarının günlük internet kullanım süresine göre siber zorbalık farkındalık düzeylerinin orta düzey olduğu tespit edilmiştir. Günlük internet kullanım süresi arttıkça siber zorbalıkla ilgili farkındalık düzeyinin azaldığı görülmüştür. Öğretmen adaylarının siber zorbalık farkındalık düzeylerinin günlük internet kullanım süresine göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür. Elmas (2016)'ın yürüttüğü çalışmaya göre internette geçirilen zaman arttıkça siber zorbalık farkındalık düzeyi düşmektedir. Yapılan diğer çalışmalarda internette geçirilen zaman arttıkça siber zorbalık davranışının arttığı belirtilmiştir (Baykal, 2016; Erdur & Kavşut, 2007; Serin, 2012; Yalçın, 2019). Bu çalışmalar bu sonuç açısından araştırma ile paralellik göstermektedir. Bunun aksine internette daha fazla zaman harcayan kişilerin farkındalık düzeylerinin daha yüksek olduğu (Sezer, Yılmaz & Karaoğlan, 2015) ve anlamlı farklılığın oluşmadığı (Dikmen & Çağlar, 2017; Gezgin & Çuhadar, 2012; İnam & Öztürk, 2018; Toprak, 2018; Yenilmez & Seferoğlu, 2013) çalışmalara da rastlanmıştır. Bu sonuçlar ışığında, internette uzun süre zaman geçiren kişi, bu ortamda çok fazla etkileşimde bulunduğu için olumsuz durumlara maruz kalmış olabilir. Bunun aksine internette çok zaman geçirdiği ve gelecek tehlikeleri önceden tecrübe ettiği için siber zorbalığa maruz kalma ihtimali azalır farkındalık düzeyi artmış da olabilir.

Öğretmen adaylarının sanal ortamda gerçek kimliği gizleme/gizlememe durumuna göre siber zorbalık farkındalık düzeylerinin orta düzey olduğu, öğretmen adaylarının sanal ortamda gerçek kimliği gizleme/gizlememe durumuna bakıldığında kimliğini gizleyenlerin siber zorbalık farkındalık düzeylerinin daha yüksek düzeyde çıkması ve anlamlı farklılık oluşturması beklenirken anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür. Aytaç (2020) ve Erbiçer (2017)'in çalışmalarından elde edilen bulgulara göre sanal ortamda kimliğini gizleyen kullanıcıların siber zorbalık yapma eğiliminin yüksek olduğu belirtilmiştir. Ateş ve Güler (2016)'in çalışmasında öğrencilerin sosyal ortamda gerçekleştiremediği davranışları kimliği gizli olduğu için bu davranışları sanal ortamda rahatlıkla gerçekleştirdiği ve teknolojinin olumlu yönlerinin kullanılmasını engellediği belirtilmiştir. Başka bir çalışmada da kişilerin sahte kimlik bilgileri ile kayıt olduğu ve birbirleri ile etkileşime girip tanışıp sohbet ettiği ve siber zorbalık yapma eğilimlerinin yüksek olduğu belirtilmiştir (Ünver & Koç, 2017).

Öğretmen adaylarının anne ve baba çalışma durumuna göre siber zorbalıkla ilgili farkındalık düzeylerinin orta düzey olduğu, siber zorbalık farkındalık düzeylerinin anne ve baba çalışma durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür. Bu bölümde anne ve babanın çalışma durumu, sosyoekonomik durum ve aileyle geçirilen zaman boyutlarında değerlendirilmiştir. Sosyoekonomik durumun siber zorbalığın bir yordayıcısı olmadığını belirten çalışmaların (Çelik, 2015; Erbiçer, 2017, Erdur & Kavşut, 2007; Olutürk, 2019; Tetik, 2019) bu çalışmanın sonuçlarına paralellik gösterdiği söylenebilir. Bu sonuçlarla birlikte sosyoekonomik durum iyileştikçe siber zorbalığın arttığı (Aygün, 2016; Baykal, 2016; Manap, 2012) ve sosyoekonomik durum iyileştikçe siber zorbalığın azaldığı (Yenilmez & Seferoğlu, 2013) çalışmalar da mevcuttur. Sosyoekonomik durum arttıkça siber zorbalığın artması veya azalmasının teknolojiye erişebilirlik ile açıklanabileceği belirtilmiştir (Özer, 2016; Olutürk, 2019). Ayrıca sosyoekonomik durumun siber zorbalığın bir yordayıcısı olmadığını belirten bir çalışmada bunun nedeninin teknolojik araçlara erişimin kolaylaşması ve her gelir seviyesinden

insanların bu teknolojiye rahat bir şekilde ulaşabilmesi ile açıklanmıştır (Erdur & Kavşut, 2007). Özer (2016)'ın çalışmasında anne ve babanın çalışıyor olmasının çocuklarıyla daha az vakit geçirmelerine neden olabileceği belirtilmiştir. Bu durumun çocuk üzerindeki denetimin azalmasına neden olacağı ve bu nedenle ailesiyle daha az vakit geçiren çocuğun online ortamda daha fazla zaman geçirmesine ve siber zorbalık olaylarına daha fazla maruz kalmasına neden olabileceği belirtilmiştir.

Öneriler;

- Alanyazında öğretmen ve öğretmen adaylarına yönelik siber zorbalık farkındalık düzeylerini ölçen çalışma sayısının kısıtlı olduğu görülmektedir. Bu konuda çalışmaların yapılmasının alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.
- Siber zorbalık farkındalık durumları ile ilgili yapılacak çalışmaların nitel verilerle desteklenmesi faydalı olacaktır.
- Bu çalışma Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi öğretmen adayları ile sınırlıdır. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda örnekleminin daha büyük tutulması çalışmanın geçerlik ve güvenilirliğini arttıracaktır.
- Öğretmen ve öğretmen adaylarının birlikte katılım gösterdiği bir çalışma yapıp karşılaştırılması alanyazına katkı sağlayacaktır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma, İzmir ili Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi 4. sınıfta öğrenim gören öğretmen adayları ile sınırlıdır.

Destek ve Teşekkür

Bu çalışma, "Üniversite Öğrencilerinin Siber Zorbalıkla İlgili Farkındalık Düzeylerinin ve Başa Çıkma Stratejilerinin İncelenmesi: Buca Eğitim Fakültesi Örneği" adlı tezin siber zorbalıkla ilgili farkındalık düzeyleri boyutunu ele alan bölümünden üretilmiştir.

Araştırmacıların Katkı Oranı

Araştırmanın ilk yazarı tez sorumluluğu kapsamında araştırma sürecini yürütmüş olup, araştırmanın ikinci yazarı araştırmanın tüm sürecinde düzeltme, danışma ve yönlendirme desteği vermiştir. Ayrıca araştırmanın ikinci yazarı makale yazımının tüm süreçlerinde ortaklık etmiştir.

Çatışma Beyanı

Araştırmanın yazarları olarak herhangi bir çıkar/çatışma beyanımız olmadığını ifade ederiz.

Yayın Etiği Beyanı

Bu araştırmanın planlanmasından, uygulanmasına, verilerin toplanmasından verilerin analizine kadar olan tüm süreçte "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Yapılan "Öğretmen Adaylarının Siber Zorbalık Farkındalık Düzeylerinin İncelenmesi: Buca Eğitim Fakültesi Örneği" başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.

Etik kurul izin bilgileri

Etik değerlendirmeyi yapan kurul adı: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Etik Kurulu

Etik değerlendirme kararının tarihi: 05.11.2019

Etik değerlendirme belgesi sayı numarası: 85316909-399.99-E.96120

KAYNAKÇA

- Aktepe, E. (2013). Ergenlerde siber zorbalık ve siber mağduriyet. *Yeni Symposium*, 51(1), 31-36.
- Akyüz, C. A. (2019). *Ortaokul öğrencilerinde siber zorbalık/siber mağduriyet davranışları ve internet saldırganlığı düzeyleri-Zonguldak örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bülent Ecevit Üniversitesi.
- Altundağ, Y. (2016). Lise öğrencilerinde sanal zorbalık ve problemlili internet kullanımı ilişkisi. *Online Journal Of Technology Addiction ve Cyberbullying*, 3(1), 27-43.
- Altundağ, Y. (2018). *Lise rehber öğretmenlerine yönelik tüm okul yaklaşımına dayalı sanal zorba farkındalığı ve sanal zorbalıkla başa çıkma stratejilerini kazandırma programının etkililiği* (Yayımlanmamış doktora tezi). Sakarya Üniversitesi.
- Alyakut, Ö. (2017). Üniversite öğrencilerinin siber zorbalık hakkında görüşleri. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD)*, 349-363.
- Arıcak, T. (2009). Psychiatric symptomatology as a predictor of cyberbullying among university students. *Eurasian Journal of Educational Research*, 34, 167-184.
- Ateş, B., & Güler, M. (2016). Ergenlerde siber zorbalığın yordayıcısı olarak algılanan sosyal yetkinlik ve toplumsal kaygı. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 391-408.
- Ayas, T., & Horzum, M. B. (2011). Exploring the Teachers' Cyberbullying Perception in terms of Various Variables. *International Online Journal of Educational Sciences*, 3(2). 619-640
- Aydın, F., Horzum, M. B., & Ayas, T. (2017, 27-29 Nisan). *Lise öğrencilerinin sanal zorbalık farkındalığı ve sanal zorbalıkla baş etme stratejileri bilgi düzeylerinin incelenmesi*. VII. Uluslararası Eğitimde Araştırmalar Kongresi
- Aygün, F. (2016). *Lise öğrencileri arasında siber zorbalık Adıyaman örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Cumhuriyet Üniversitesi.
- Aytaç, Ö. (2020). *Lise öğrencilerinin siber zorbalık ve internet bağımlılığı düzeyinin, ebeveynlerle iletişim ve akranlarla ilişkiler açısından incelenmesi: İzmir örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Manisa Celal Bayar Üniversitesi.
- Baykal, F. (2016). *Lise öğrencilerinde siber zorbalık ve mağduriyetin ailedeki koruyucu etmenlerle ilişkisi: Afyonkarahisar ili örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Bayram, N., & Sayılı, M. (2013). Üniversite öğrencileri arasında siber zorbalık davranışı. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 71(1), 107-116.
- Belsey, B. (2020). *Cyberbullying: An emerging threat to the "always on" generation*. <http://www.billbelsey.com/?cat=13>
- Bulut, E. (2018). *Öğrenci, öğretmen ve velilerin gözünden ortaokul öğrencilerinin sanal zorbalık farkındalık düzeylerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2018). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.
- Çelik, A. A. (2015). *Lise öğrencilerinin siber zorbalık düzeyleri ile algılanan sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Mevlana Üniversitesi.
- Dikmen, M. (2015). *Bilgisayar ve öğretim teknolojileri öğretmen adaylarının bilgisayar öz-yeterlik alguları ile siber zorbalık duyarlılıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi.
- Dikmen, M. & Çağlar, A. (2017). Öğretmen adaylarının siber zorbalığa yönelik duyarlılıklarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (The Journal of International Social Sciences)*, 27(2), 101-111
- Dilmaç, B. (2009). Sanal zorbalığı yordayan psikolojik ihtiyaçlar: Lisans öğrencileri için bir ön çalışma. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9(3), 1291-1325.
- Dilmaç, B., & Aydoğan, D. (2010). Parental attitudes as a predictor of cyberbullying among primary school children. *World Academy of Science, Engineering and Technology*, 67, 167-171.

- Elmas, B. (2016). *Öğretmen adaylarının siber zorbalık ve siber mağduriyet algı düzeylerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Erbıçer, E. S. (2017). *Üniversite öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeylerinin sosyal uyuma ve bazı kişisel değişkenlere göre incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Erden, İ.O. (2015). *Lise öğrencilerinin siber zorbalık davranışlarına ilişkin okul yöneticilerinin görüşleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara
- Erdur, B. Ö., & Kavşut, F. (2007). Akran zorbalığının yeni yüzü: siber zorbalık. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, (27), 31-42.
- Gelmez, Ö. S. (2020). Ortaokul Öğrencilerinin Siber zorbalığa ilişkin duyarlılıklarının incelenmesi. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 8(Özel Sayı), 75-95.
- Gezgin, D. M., & Çuhadar, C. (2012). Bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi bölümü öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeylerinin incelenmesi. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 93-104.
- Göldağ, B. (2017). Ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet durumları. *Journal of International Social Research*, 10(54), 719-730.
- Gürsakal N., (2012), *Betimsel İstatistik Minitab-SPSS Uygulamalı*. Dora, Bursa.
- Horzum, M. B., & Ayas, T. (2013). Rehber öğretmenlerin sanal zorbalık farkındalık düzeyinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(28-3), 195-205.
- İnam, N. & Öztürk, G. (2018). Öğretmen adaylarının sanal zorbalık algıları. *International Journal of Computers in Education*, 1(1), 24-38.
- İnselöz, N. T., & Uçanok, Z. (2013). Ergenlerde sanal zorbalık: nedenler, duygular ve baş etme yollarının niteliksel analizi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 16(32), 20-49
- Karaca, F. (2017). Üniversite öğrencilerinin internet bağımlılığı düzeyleri ile akıllı telefon kullanma alışkanlıkları arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (44), 581-597. <https://doi.org/10.21764/maeuefd.334953>
- Kartal, H., & Bilgin, A. (2007). İlköğretim öğrencilerine yönelik bir zorbalık karşıtı program uygulaması: okulu zorbalıktan arındırma programı. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 3(2), 207-227.
- Kavuk, M. (2016). *Ortaokul ve liselerin siber zorbalık farkındalık profillerinin oluşturulması ve okul paydaşlarına yönelik siber zorbalık farkındalık eğitimi etkililiğinin değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi.
- Kepenekci, Y. K., & Çınkır, Ş. (2006). Bullying among Turkish high school students. *Child Abuse & Neglect*, 30(2), 193-204.
- Kowalski, R. M., & Limber, S. P. (2007). Electronic bullying among middle schools tudents. *Journal of adolescent health*, 41(6), 22-30.
- Manap, A., (2012), *İlköğretim ikinci kademe öğrencileri ve siber zorbalık: Samsun İli Örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). On dokuz Mayıs Üniversitesi.
- Mutlu, E. (2017). *Öğretmen adaylarının siber zorba davranışlara yönelik görüşlerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Erciyes Üniversitesi.
- Odacı, H., & Çelik, Ç. B. (2018). Öğretmen adaylarının siber zorbalığa ilişkin duyarlılıklarının cinsiyet rolleri ve bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(2), 1174-1187.
- Olutürk, N. Ş. (2019). *Ortaokul öğrencilerinde sanal zorbalık ve mağduriyetin internet aile stili ve diğer değişkenler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi.
- Olweus, D. (1997). Bully/victim problems in school: Facts and intervention. *European journal of psychology of education*, 12(4), 495-510.
- Özdamar, K. (2004). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi: SPSS-MINITAB*. Kaan Kitabevi.
- Özer, G. (2016). *Ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık yaşama düzeyleri ile siber zorbalığın öğrenciler üzerindeki etkileri ve öğrencilerin siber zorbalıkla baş etme stratejileri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi.
- Özkal, U. Ü. (2011). *Üniversite öğrencileri arasında zorbalık ve zorbalığın psikolojik sorunlarla ilişkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi.

- Özmen, Ş. Y. (2018). Dijital şiddet, siber zorbalık ve yeni medya okuryazarlığı üzerine bir değerlendirme. *Journal of International Social Research*, 11(61). <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2018.2989>
- Sarı, F.G., & Seferoğlu, S. (2019). Ortaokul öğrencilerinin sanal zorbalık farkındalık durumları ile sanal zorbalık yapma ve mağdur olma durumlarının incelenmesi. *Online Journal of Technology Addiction Cyberbullying*, 6, 54-77.
- Serin, H. (2012). *Ergenlerde siber zorbalık / siber mağduriyet yaşantıları ve bu davranışlara ilişkin öğretmen ve eğitim yöneticilerinin görüşleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi.
- Sezer, B., Yılmaz, R., & Yılmaz, F.G.K. (2015), "Cyberbullying and teachers' awareness", *Internet Research*, 25(4), 674-687. <https://doi.org/10.1108/IntR-01-2014-0023>
- Tanrıkulu, T., Kınay, H., & Arıca, O. T. (2013). Siber zorbalığa ilişkin duyarlılık ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(1), 38-47.
- Temel, Y. (2015). *Ortaöğretim öğrencilerinde siber zorbalık davranışları / mağduriyetleri ve öğretmenler ile okul yöneticilerinin farkındalıkları* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Tetik, S. (2019), *Edirne merkezinde lise öğrencilerinde siber zorbalık ve ilgili faktörlerin değerlendirilmesi* (Uzmanlık Tezi). Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Anabilim dalı.
- Toprak, Y. (2018). *Ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin siber zorbalık algılarının incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gaziantep Üniversitesi.
- Türk Dil Kurumu, (2020). Güncel Türkçe Sözlük, "Farkındalık", "Zorbalık". www.tdk.gov.tr
- Türkiye İstatistik Kurumu, (2020). *Hane halkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması*. [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2020-33679](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2020-33679)
- Türkoğlu, S. (2013). *Ergenlerin problemleri internet kullanımları ile siber zorbalık eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi.
- Ünver, H. (2016). *Siber zorbalık ile problemleri İnternet kullanımı ve riskli İnternet davranışı arasındaki ilişki ve bu değişkenlerin çeşitli demografik özellikler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi.
- Ünver, H., & Koç, Z., (2017). Siber zorbalık ile problemleri internet kullanımı ve riskli internet davranışı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15(2), 117-140.
- World Internet Users and 2020 Population Stats, (2020). <https://www.internetworldstats.com/stats.htm>
- Yalçın, S. (2019). *Ergenlerde siber zorbalık ve siber mağduriyet ile umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi.
- Yaman, E., Eroğlu, Y., & Peker, A. (2011). *Başta çıkma stratejileri ile okul zorbalığı ve siber zorbalık*. Kaknüs Yayınları.
- Yenilmez, Y., & Seferoğlu, S. S. (2013). Sanal zorbalık ve öğretmenlerin farkındalık durumlarına bir bakış. *Education ve Science/Eğitim ve Bilim*, 38(169). 420-432

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Bullying has been defined as "systematically and deliberately harming, hurting, and disturbing someone else" (Olweus, 1997, p.497). In research and the literature, depending on the way bullying behaviors are performed, they have been categorized as physical bullying (hitting, etc.) or verbal bullying (nicknames, insults, etc.) (Kartal & Bilgin, 2007; Olweus, 1997), emotional bullying (damaging things) and sexual bullying (sexuality) (Kepenekci & Çınkır, 2006).

It is seen that bullying incidents, which are mostly seen among peers in schools, have been replaced by cyberbullying with the rapid development of technology in parallel with information and communication technologies. Bill Belsey (2020), who made the first studies in the field of cyberbullying, defined the concept of cyberbullying as "hostile behaviors that repeat intentionally to harm someone else by using communication technologies" on his web address billbelsey.com.

As of September 30, 2020, according to the data on www.internetworldstats.com/stats.htm, almost 65 percent of the world population, which is 4.929.926.187 (about 5 billion), have internet access. As for our country, according to Turkish Statistical Institute 2020 data, the rate of internet usage between the ages of 16-79 has been announced as 79%. As it can be from the picture, the internet is widely used, especially among the young generation. As the duration of daily internet usage and internet usage increases according to years, it is seen that problematic internet use, which is defined as using the internet for misuse, also increases. This causes an increase in cyber bullying incidents (Türkoğlu, 2013; Ünver, 2016).

Cyberbullying incidents are observed among students and teachers (Dilmaç, 2009) at primary education (Özer, 2016), high school (Göldağ, 2017) and university (Alyakut, 2017; İnam & Öztürk, 2018) levels. These bullying behaviors affect people of almost all ages, genders and all level of education. In addition, this situation causes psychological problems such as negative self-perception, being depressed and anxious, and exhibiting hostile attitudes (Özkal, 2011).

According to Altundağ (2018, p.59), cyberbullying awareness is defined as "the person being knowledgeable and alert to risks and dangers in the virtual environment". In the studies conducted with students, it was observed that students did not have sufficient knowledge about cyberbullying (Kavuk, 2016; Özmen, 2018) and they saw cyberbullying as a joke and entertainment tool (Özmen, 2018; İnelöz & Uçanok, 2013). In most of the studies, it was determined that teachers and pre-service teachers' awareness of cyberbullying is mostly high (Dikmen, 2015; Dikmen & Çağlar, 2017; Gezgin & Çuhadar, 2012; Odacı & Çelik, 2018, Toprak, 2018), while in some studies it was found to be moderate (Sezer, Yılmaz & Karaoğlan, 2015).

It is seen that the role of the teacher is very important in increasing the cyberbullying awareness of the students. The increase in cyberbullying incidents with technological developments has increased the importance of this problem, and the number of academic studies has increased with it. For this reason, in terms of raising healthy generations it is very important to carry out the necessary studies on bullying and cyberbullying and to take the necessary precautions depending on the results obtained.

In this study, the levels and status of cyberbullying awareness of university students is discussed in the context of the results related to the following research problems.

1. What are the cyberbullying awareness levels of pre-service teachers?
2. Do pre-service teachers' cyberbullying awareness levels differ significantly according to the type of the university exam score, the department, gender, hearing cyberbullying before, having education about cyberbullying, daily internet usage, hiding real identity in virtual environment, mothers and fathers working status?

Method

This study is a quantitative study in which the causal comparative research design was used to determine whether the cyberbullying awareness levels of pre-service teachers differ according to independent variables. The study group of the research consisted of 471 pre-service teachers, 324 of whom are female and 147 are male, studying in different departments at Dokuz Eylül University, Buca Education Faculty in Izmir province. The "Virtual Bullying Awareness Scale for Teachers" developed by Ayas and Horzum (2011) was used to determine pre-service teachers' cyberbullying awareness levels. In addition to the scale, the demographic information of the pre-service teachers was collected with the "Personal Information" form. The quantitative data were analyzed by arithmetic mean, standard deviation, and analysis of t-test and ANOVA to find the group differences. SPSS 25.0 packed program was applied to analyze data at 0.05 significance level.

Results, Discussion and Conclusion

According to the findings obtained from the study, it was found that the cyberbullying awareness level of the pre-service teachers was moderate for some independent variables such as the type of the university exam score, taking education about cyberbullying, duration of daily internet use, real identity in virtual environment, mother and father employment status. It was found that there was no significant difference in terms of any variable.

On the other hand, cyberbullying awareness levels of students differed significantly according to three independent variables. When the results were examined in terms of the pre-service students' departments, it was seen that the Biology, Physics, Chemistry, Turkish Language and Literature, Guidance and Psychological Counseling departments had a high level of cyberbullying awareness and the other departments had a medium level of awareness of cyberbullying. It was observed that there was no significant difference within the group in terms of four major areas (numerical, equal weight, foreign language and special ability), however for verbal area, it was seen that the groups differ significantly. In terms of gender, it was seen that female have higher cyberbullying awareness compared to male and there was a statistically significant difference among groups. Similarly, it was observed that pre-service teachers who had heard of the concept of cyberbullying before had a higher awareness and differed significantly than those who not.

As a conclusion, the results of the study gained from many parameters (the department, gender, hearing cyberbullying before, having education about cyberbullying, daily internet usage, hiding real identity in virtual environment, mothers and fathers working status) of pre-service students are supported by literature, and it is seen that the pre-service teachers who participated in the study had a moderate awareness of cyberbullying.